

Pòrtic

Carles Buxadé

La Sagrada Família de Gaudí, principi i final

Carles Buxadé Ribot

**La Sagrada Família
de Gaudí, principi i final**

Pòrtic

Primera edició: novembre del 2021

© Carles Buxadé Ribot, 2021

Obra arquitectònica: © FUNDACIÓ JUNTA CONSTRUCTORA
DEL TEMPLE EXPIATORI DE LA SAGRADA FAMÍLIA
Fotografies: © FUNDACIÓ JUNTA CONSTRUCTORA DEL TEMPLE
EXPIATORI DE LA SAGRADA FAMÍLIA, per cessió dels autors
corresponents.

De la resta de fotografies: pàgs. 11, 26 i 27 (inferior), © Gaudi Research
Institute / Album; pàg. 13, © Alamy / ACI; pàg. 16, © Universal Images
Group / Album; pàg. 25, © Adolfo Zerkowitz / Archivo Zerkowitz
i pàg 31, © Arxiu Mas

Drets exclusius d'aquesta edició:

Raval Edicions, SLU, Pòrtic
Av. Diagonal, 662-664
08034 Barcelona
www.portic.cat

ISBN: 978-84-9809-471-8

Dipòsit legal: B. 13.952-2021

Realització: Books Populi

Maquetació: Gerard Medina

El paper utilitzat per a la impressió d'aquest llibre té la qualificació de paper ecològic
i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra requereix l'autorització escrita de l'editor;
la llei preveu sancions per als infractors.

Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment de l'obra,
podeu sol·licitar permís al Centro Español de Derechos Reprográficos,
a través del portal www.conlicencia.com
o bé trucant als telèfons 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

Tots els drets reservats.

ÍNDIX

Pròleg	9
L'origen. La Junta Constructora del Temple Expiatori	15
La Sagrada Família de Francesc de Paula del Villar	19
Gaudí és nomenat arquitecte de la Sagrada Família	23
Els primers anys: la Sagrada Família neogòtica i modernista	29
<i>La façana del Naixement</i>	32
<i>Les escoles i la guerra</i>	34
El Temple postmodernista. La façana de la Passió. Subirachs	37
Les façanes i altres parts del Temple	43
<i>La façana de l'absis</i>	45
<i>La façana de les naus</i>	47
<i>El claustre</i>	53
<i>El cimbori</i>	54
<i>Les façanes de les sagristies, de les capelles del Baptisteri i de la Penitència</i>	55
<i>Les torres</i>	57
<i>Els campanars</i>	61

Gaudí somia i dibuixa un esbós del futur Temple	65
El naixement d'una arquitectura visionària	69
<i>La façana de la Glòria</i>	72
<i>El conjunt del Temple</i>	74
El rigor i la imaginació al servei de l'arquitectura	77
Els nomenaments	81
L'ordre geomètric de Gaudí	87
<i>Les plantes</i>	93
<i>La modulació</i>	100
<i>El doble gir</i>	108
<i>Les bifurcacions</i>	113
<i>Les quàdriques</i>	114
<i>Les cobertes de les naus</i>	119
<i>Els espais resistents</i>	122
La pedra i els nous materials al servei de la imaginació	125
<i>La pedra de Montjuïc</i>	126
<i>El granit</i>	129
<i>El basalt</i>	129
<i>El pòrfir</i>	130
<i>El formigó armat</i>	130
El nou concepte estructural	133
Els fonaments. Reforç dels existents i projecte dels nous	139
<i>Reforç dels fonaments dels pilars de la cripta</i>	141
<i>El projecte dels nous fonaments</i>	143
El reforçament dels elements estructurals. Els pilars de la cripta	145
El càlcul de les estructures de barres	149

El càlcul de les estructures massisses i laminars	153
La prefabricació i la robòtica	157
Els vitralls	161
El futur immediat. L'enlairament final	167
La Sagrada Família en un futur proper	171
Els conjunts escultòrics	173
La façana del Naixement	177
<i>La porta de la Caritat</i>	179
<i>La porta de la Fe</i>	180
<i>La porta de l'Esperança</i>	180
La façana de la Passió	183
<i>La porta de la Caritat</i>	188
<i>La porta de l'Esperança</i>	189
<i>La porta de la Fe</i>	191
La façana de la Glòria. El futur	195
Els ensurts	199
Els visitants de La Sagrada Família	201
El final, la imatge de la gran obra acabada	203

L'ORIGEN. LA JUNTA CONSTRUCTORA DEL TEMPLE EXPIATORI

L'origen de la Sagrada Família se situa l'any 1866, quan Josep Maria Bocabella i Verdaguer, persona culta i piadosa, va fundar l'Associació Espiritual de Devots de Sant Josep i, el desembre d'aquell mateix any, va començar a publicar el setmanari *El propagador de la devoción a san José*.

Al cap de set anys, amb el frare mercedari José María Rodríguez, es van proposar construir un temple expiatori dedicat a la Sagrada Família. La intenció era edificar-lo comptant només amb aportacions econòmiques particulars, molt difícil d'imaginar avui, en tractar-se d'una empresa tan gran i complicada. També s'afegiria a aquesta idea el pare Josep Manyanet Vives, tot i que la seva intervenció no està del tot documentada.

La relació cordial entre tots tres els va permetre col·laborar en diferents projectes, amb la finalitat de difondre la veneració a sant Josep. Un any després, quan el pontificat de Pius IX passava per moments difícils, l'associació va donar-li suport. D'aquesta manera aconseguia el suport papal necessari per al projecte de la construcció del temple expiatori. Malauradament, poc després, l'any 1879, el pare Rodríguez morí sense poder veure l'inici de les obres.

Una vegada aconseguït el beneplàcit papal, es va decidir tirar endavant el projecte gràcies a importants i diversos donatius que van permetre, l'any 1881, comprar una illa de l'Eixample de 12.800 m², entre els carrers de Sardenya, Marina, Provença i Mallorca, aleshores municipi de Sant Martí de Provençals. El preu de compra del terreny va ser de 172.000 pessetes. En un principi, es va decidir que el temple que s'hi hauria de construir incorporés la Santa Casa de Natzaret del Santuari de Loreto, a Itàlia. La simbologia, des del principi, està molt present en

la concepció del projecte, i hi continuarà estant present fins al final.

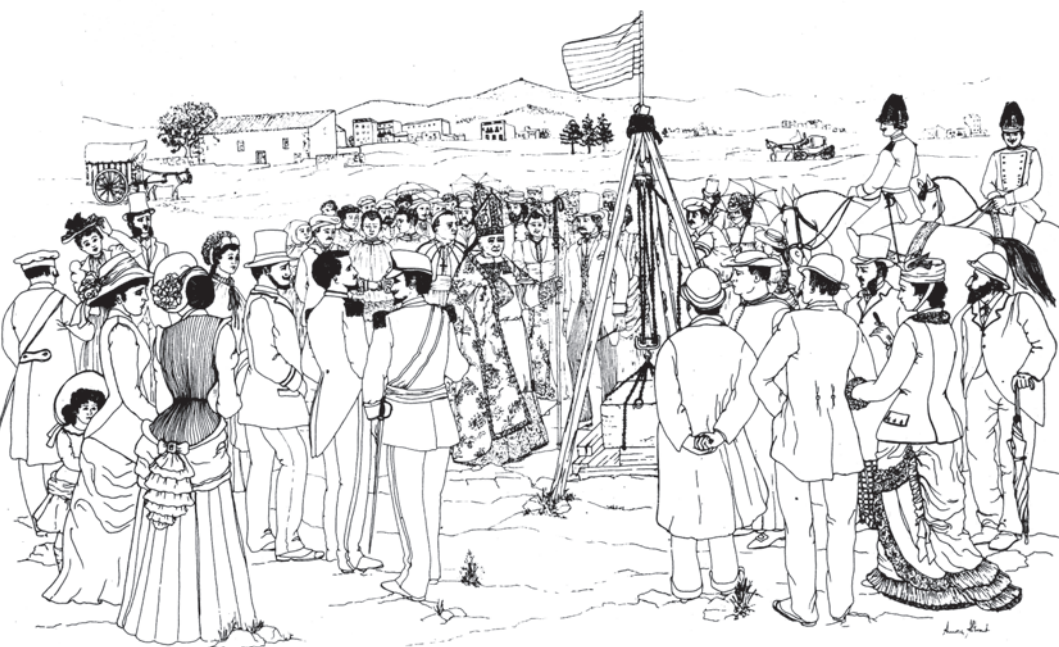
Anys més tard, el 1887, l'arquitecte diocesà Francesc de Paula del Villar i Lozano es va brindar a fer de franc un projecte per a la construcció del Temple. Va presentar un edifici neogòtic, orientat segons els eixos ortogonals de la trama de l'urbanista Cerdà. L'edifici feia 40 × 97 metres de planta, amb una torre a la façana principal de 85 metres d'alçària. Compitava també amb una cripta soterrada on se situaria la Santa Casa de Natzaret, com estava previst des de les primeres concepcions del Temple.

El 19 de març de 1882 es va col·locar la primera pedra en presència del bisbe de Barcelona, l'Excm. i Rvdm. Sr. José Urquinaona Bidot.

És just en aquest moment quan comença aquesta llarga i apassionant història i que s'acabarà amb les obres del tem-

ple enllestides, incloent-hi els accessos. Si tot va com desitjo, serà no gaire més enllà de l'any 2030, si s'aconsegueix mantenir el ritme de visites i donacions, les quals malauradament s'han alentit els últims temps, a causa de la pandèmia de la Covid-19.

L'any 1895 es va crear la Junta Constructora del Temple Expiatori de la Sagrada Família, fundació concebuda per promoure la construcció de la Basílica mitjançant donatius privats, i de la qual l'arquebisbe de Barcelona serà el president, tal com ho és avui l'Excm. i Rvdm. Sr. Joan Josep Omella i Omella.

EN AQUESTA PÀGINA: Col·locació de la primera pedra. Il·lustració d'Aurora Altisent.
 A LA PÀGINA ANTERIOR: Josep Maria Bocabella i Verdaguer. Pintura d'Aleix Clapés.

LA SAGRADA FAMÍLIA DE FRANCESC DE PAULA DEL VILLAR

En el projecte de Villar, el Temple tenia una amplada de 40 metres i una llargada de 97, incloent-hi la torre de la façana principal. Estava orientat nord-oest i sud-est, com les illes del pla Cerdà. I tenia tres naus longitudinals, lleugerament iguals a les naus centrals de Gaudí, amb els contraforts cap a l'exterior. El transsepte d'una nau era de l'amplada de la central i sobresortia poc dels dos últims lòbuls de l'absis, on ara hi ha les escales que porten al primer replà, a la grada del cor.

L'obra es va començar pels fonaments situats a la cota més baixa, els dels pilars de la cripta, i va continuar per les columnes i contraforts de les set capelles de l'absis.

Quan els pilars de la cripta tenien una alçària d'un metre hi va haver una forta discussió entre l'arquitecte director Francesc de Paula del Villar i l'arquitecte Joan Martorell Montells, assessor de la propietat. L'arquitecte Villar demanava que els pilars i pilastres fossin de pedra treballada, mentre que la propietat creia convenient que l'interior fos de maçoneria per abaratir despeses, justificant-ho pel fet de ser un temple expiatori. Finalment es va imposar el criteri de Martorell i Villar abandonà la direcció de l'obra el 1883.

Alçat de la façana lateral de ponent del projecte neogòtic projectat per Francesc de Paula del Villar.

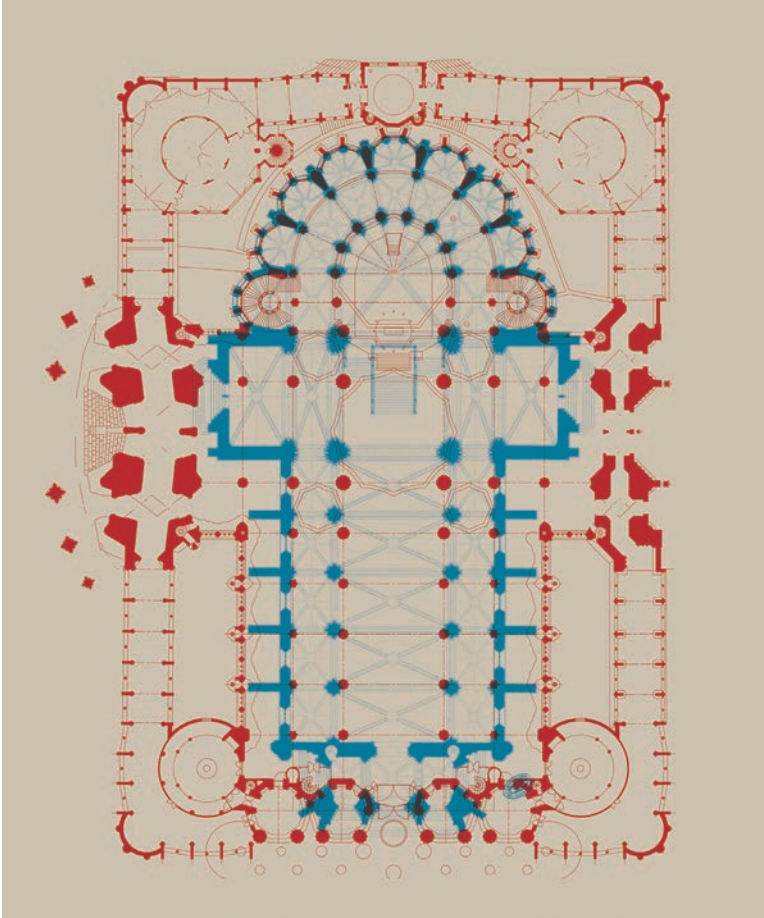
I és el mateix Martorell qui poc després, per continuar les obres, va recomanar un jove arquitecte de només trenta-un anys, que tot just havia acabat la carrera i que encara era poc conegut: Antoni Gaudí.

La lògica ens fa pensar, tot i que no ho podem demostrar, que l'assessor de la propietat devia suposar que podria donar les directrius oportunes al jove arquitecte i que aquest les seguiria al peu de la lletra, de manera que no es repetiria una situació com la que es va donar amb l'arquitecte Villar.

I així va ser fins al 1890, quan Gaudí imaginà i esbossà una primera solució del conjunt del Temple. La proposta més

allunyada possible del projecte inicial i que, amb els anys, enlluernarà moltes generacions. El Temple que somia Gaudí és una església de grans dimensions amb planta en creu i torres de gran alçària.

Com es pot veure en les dues plantes sobreposades del dibuix, que corresponen als projectes de Villar —en blau—

Planta del Temple on es pot veure, en blau, el projecte de Francesc de Paula del Villar, i en vermell, el projecte d'Antoni Gaudí.

i de Gaudí —en vermell—, el d'aquest últim aprofita tota l'obra construïda fins aleshores, seguint el projecte del seu antecessor i aconseguint mantenir una sorprenent coherència amb la proposta inicial.

Amb aquesta decisió Gaudí segueix les directrius de la propietat: un temple expiatori ha de ser el temple dels pobres. I ho és perquè no ha rebut cap ajut públic i es finança només amb les donacions particulars i la venda de les entrades per a les visites. Però, alhora, és un temple molt car de construir, tot i la gran quantitat de gent que el visita i el fet que les entrades s'hagin de comprar cada cop amb més antelació.

I és adaptant-se a les feines fetes que Gaudí demostra la seva flexibilitat i el seu saber fer, sense malbaratar cap esforç esmerçat però, al mateix temps, aconseguint una actuació unitària, com es reflecteix en el resultat actual i que també es mantindrà en el resultat final i previst, inimaginable —crec— per ell mateix quan va acceptar l'encàrrec de continuar-lo.

Però també sap conservar l'esperit d'un temple expiatori, malgrat ser un edifici —com s'ha dit— car i engegador, fet possible només gràcies a les donacions i a les aportacions de les persones que venen d'arreu del món a visitar-lo. L'atracció de la Sagrada Família és difícil de resistir. Però és veritat?, és així? Crec que sí. La resta del llibre intentarà justificar-ho recordant i, en certa mesura, revivint els anys que hi vaig treballar.